

Ивица Љ. ЂОРЂЕВИЋ

Факултет безбедности, Универзитет у Београду

Зоран КЕКОВИЋ

Факултет безбедности, Универзитет у Београду

UDK 343.211.3

Прегледни научни рад

Примљено: 10.09. 2011.

Концепт људске безбедности – алтернатива или нужност

Апстракт: Концепт људске безбедности појму безбедност даје нови садржај. Уводећи читав спектар природних и друштвених појава у сферу безбедности концепт води ка објективнијем односу према овом феномену. Пребацивањем фокуса безбедности са државе на људе концепт не негира потребу за постојањем класичних безбедносних механизма, али скреће пажњу да једна држава, а самим тим ни друштво, не могу бити безбедни уколико су небезбедни појединци који у њима живе. Комплексност појма проистиче из чињенице да реализација концепта људске безбедности зависи од процеса на свим нивоима друштвене организације: од националних, преко међународних, транснационалних, све до глобалних. Решавање проблема савременог човека више не зависи само од локалних државних институција. Неопходно је успостављање глобалног система који би третирао све људе као равноправне грађане света. Далеко смо од потпуног прихватања концепта људске безбедности, али велики успех је и његова промоција на глобалном нивоу. Упознавање свих друштвених слојева са овим концептом може да допринесе стварању амбијента у коме би политичке елите почеле да раде на његовој примени у глобалним оквирима.

Кључне речи: безбедност, људска безбедност, људска права, глобализација, институције.

Увод

Прелазак из XX у XXI век послужио је као повод за многа преиспитивања и критичке осврте на досадашњу историју човечанства. Двадесети век био је препун контроверзи. Два највећа рата по обиму и броју жртава, период безбрижности и социјалне сигурности на Западу и велика одрицања зарад боље будућности на Истоку, уз константну претњу нуклеарним холокаустом, представљају кратак опис историје XX века. Овоме треба додати и неизоставни технолошки прогрес који

је по обиму и интензитету премашио целокупну епоху постојања људи на Земљи. До краја 80-их година прошлог века преовладавао је оптимизам у академској заједници у вези са потенцијалом и могућностима које пружа научно-технолошки прогрес. Међутим, након пада Берлинског зида ентузијазам хуманиста посустаје и преовладавају сиви тонови у пројекцијама могућих сценарија даљег развоја цивилизације. Промени су допринели догађаји који су наступили након престанка биполарности и почетка ере апсолутне доминације САД на светској позорници. Након нестанка идолошког конкурента са истока капиталистички систем показује своје тамне стране. Достигнућа концепта државе благостања нападају се и компромитују на сваком кораку, хуманизам који се промовисао као највиша вредност западне цивилизације остаје и даље центар политичких пројеката, али само декларативно. Доминација профитних кругова и идеолошка заслепљеност доводи до пропуштања прилике да се распад биполарне светске структуре замени стабилнијим и праведнијим светским системом. Резултат описаног процеса је нестабилнији и несигурнији свет након нешто више од две деценије владајућег концепта глобализма као идеологије која је наметана као нова светска религија. Најлошије у поменутом периоду пролазе грађани који под притиском рационализације пословања и смањења јавне потрошње остају без радних места, морају да плаћају све веће таксе, а заузврат добијају све мање.

Распад Совјетског Савеза и окончање Хладног рата довели су до настанка потпуно нове слике света. Крај биполарне поделе света значио је отварање граница и слободну трговину, вестфалски концепт државне суверености доживео је ерозију, стварају се нове друштвене вредности а губе старе. Одједном нестаје највећа безбедносна претња, опасност од нуклеарне катаклизме сведена је само на могућност да неки пијани или разочарани војник из бивших совјетских република притисне *црвено дугме*. Ослобођена интелектуална енергија усмерава се ка изналажењу нових модела организације људске заједнице, примерених актуелним условима.

Највећа претња по безбедност нису више непријатељске државе већ се увиђа да је безбедност људи више угрожена од локалних моћника, припадника некадашње партијске номенклатуре који су се дочепали економске моћи користећи привилегије својих положаја у транзиционом периоду. Јавља се огроман вишак припадника безбедносних структура који су постали сувишни јер званично више нема потребе за њиховим радним ангажовањем. Грађани сада највише трпе од својих суграђана који су у спречи са транснационалним криминалом, али и оних који су у функцији легалног транснационалног капитала. Државе постају све сиромашније док се појединци све више богате користећи тзв. систем привредних реформи, наметнут од стране Међународног моне-

тарног фонда (ММФ) и Светске банке (СБ), који доводи до тога да већини транзиционих земаља треба више од деценије да се опораве од примењених модела.¹

Увиђајући највећи безбедносни проблем, ОУН покушава, у складу са својом улогом, да понуди алтернативни концепт безбедности под називом Људска безбедност (*Human Security*). Концепт људске безбедности, и на њему базирани модел, требало би да заштити грађане од експлоатације полулегалних структура, системског насиља и доминације профитних неформалних група које злоупотребљавају демократске механизме како би инсталирали систем по својој мери. С обзиром да су класичне државне безбедносне структуре инструментализоване од стране неформалних центара моћи, покушава се са пројектовањем модела који ће се издигнути изнад домаћаја корумпираних система, са довољно легитимитета да се избори са описаним негативним појавама.

Концепт људске безбедности

Прва промоција новог концепта безбедности извршена је од стране Програма Уједињених нација за развој (UNDP) са идејом да се понуди материјал који ће бити прихватљив за већину земаља, чиме би се покренуо процес реформи ОУН и успостављање новог глобалног система безбедности. Нови концепт под називом Људска безбедност, требало је да традиционална безбедносна схватања приближи реалности (UNDP, 1994). Наиме, концепт заштите државе и територије која се брани војном силом, не жалећи животе грађана, био је погодан за манипулацију широким народним масама и скретање пажње са суштинских проблема. Неретко се кроз историју дешавало да социјалне напетости и унутрашњи проблеми буду решавани ратом који скрене пажњу грађана са проблема чије решавање угрожава статус властодржаца². Нови концепт безбедности фокусиран је на заштиту индивидуалних људских бића и колективитета у најширем смислу, он укључује широк опсег безбедносних питања, као и инвентар постојећих извора несигурности (Бајагић, 2006:225). Ново схватање безбедности ставило је у први план људе и њихове заједнице и указало да највеће претње по безбедност људи потичу од: грађанских ратова, етничких и верских сукоба, пандемија, природних катастрофа, деградације животне среди-

---

¹ Према подацима Европске банке за обнову и развој, Пољска је прва од транзиционих земаља која је тек 1997. године достигла ниво реалног бруто друштвеног производа из 1989. године (EBRD, 1998:50).

² Незадовољство грађана социјалним статусом и привредни проблеми СФРЈ могли су да се реше једино драстичним променама у структурама властодржаца свих република. Због тога није било могуће мирно решење и излазак из кризе, већ се социјално незадовољство усмерава ка другим народима као извору невоља. У неким детаљнијим анализама треба узети у обзир и утицај страних фактора, али обим овог рада не дозвољава ту врсту анализе.

не, великих миграционих токова, криминала, разних облика дискриминације, незапослености и, на крају, од саме државе. Реализација побројаних претњи по безбедност људи је вероватнија од напада неког спољног агресора који би угрозио суверенитет и територијални интегритет неке земље.

Према одређењу UNDP-а, људска безбедност се доводи у везу са слободом од страха, слободом од ускраћености, као и са седам димензија сигурности (економија, храна, животна средина, здравље, лична, колективна и политичка сигурност) (UNDP, 1994:25-33). Од 1994. године воде се расправе о новом концепту са циљем да се дође до усаглашене (општеприхваћене) дефиниције појма људске безбедности. На жалост, концепт људске безбедности још увек није добио општеприхваћену и једнозначну дефиницију, али се не може рећи да поменуте расправе нису дале резултате.³ Наиме, утврђен је нужни минимум садржаја концепта људске безбедности који подразумева да је људска безбедност, између осталог, универзална, усредсређена на појединце, вишедимензионална и сложена. Концепт је заокружена целина, њене компоненте су међусобно зависне и не могу да се посматрају мимо утврђених вредности из корпуса људских права. Људска безбедност не искључује механизме државне безбедности, већ их допуњава, односно указује на њихову несавршеност и на потребу за реформом класичних безбедносних механизма.

Национални ниво у концепту људске безбедности

Највећи део својих живота људи проведу у оквиру заједнице свог порекла. Непосредно окружење утиче на формирање личности, карактера и односа према окружењу. У земљи свог порекла грађани остварују своју егзистенцију која је одређена локалним приликама. Природни амбијент, привредни развој, стање институција одређује однос окружења према појединцу, као што и сваки појединац у контексту наведених утицаја формира свој однос према осталима из окружења. И у условима глобализације која је довела до велике флукуације људи, они носе са собом стечене навике које добрим делом одређују миграциона кретања и успех у новој средини.

Реализација људских права у пракси управо зависи од ситуације из непосредног окружења. Тип организације заједнице, унутарпородични односи, стање образовног и здравственог система, функционисање система власти и демократичност политичког система су фактори без којих не можемо да правимо квалитативну анализу стања људских пра-

³ У прилогу часописа *Људска безбедност/Human security*, бр. II/1 из 2004. године дато је поређење дефиниција разних аутора. За заинтересоване може да буде добар почетак истраживања предметне области (*Људска безбедност*, 2004:129).

ва на неком простору. Управо на националном нивоу можемо да утврдимо какве су претпоставке и услови за живот достојан човека, односно колико су људи безбедни на неком простору. Не може се говорити о људским правима и безбедности грађана у условима девестиране привреде, неразвијених институција, високог степена корупције, бујања криминала и осталих негативних друштвених појава.

Остваривање људских права на националном нивоу

Концепт људских права корене вуче још из доба просветитељства. Међутим, тек после Другог светског рата долази до преласка са декларативног нивоа на њихову институционализацију. Прихватање људских права од стране националних институција омогућава успостављање система заштите и гаранцију примене у пракси. *Универзална декларација о људским правима* усвојена је на Генералној скупштини Уједињених нација, 1948. године, а резултат усвајања те декларације представља увођење људских права у национална законодавства (Hampton, 2006:32-36).

Међутим, за остваривање људских права није довољно само усвајање закона. Поред формалног прихватања концепта људских права, неопходно је стварање и услова на простору неке државе који би довели до реализације тих права у пракси. На жалост, у пракси се често дешава ситуација да је присутно кршење људских права од стране режима који су потписници међународних декларација. *Универзална декларација о људским правима* укључује основне потребе, као што су право на живот, рад, образовање, храну, самоодређење и здравствено осигурање. Није довољно само одсуство дискриминаторних одредби у законским актима, државе морају да се активно ангажују и санкционишу све прикривне форме кршења људских права, било да је реч о институцијама или приватним системима. Наравно, држава не може да надзире све своје грађане, али она мора да сузбија дискриминацију и тамо где реализација права зависи од поступака приватних лица.

Право на рад представља једно од основних социјалних права које обезбеђује економску независност појединца. Оно, у крајњој линији, омогућава пун развитак и остварење људског потенцијала. С овим правом уско су повезане забрана принудног рада, свих видова експлоатације туђег рада и онемогућавања слободног избора запослења. Иако право на рад не значи право сваког појединца да добије посао, држава је дужна да предузима мере за смањење незапослености. Право на рад укључује и право на бесплатну помоћ приликом тражења посла, обавезу државе да установи службу која ће ту помоћ да пружа и обавезу да обезбеди бесплатан приступ обавештењима о слободним радним местима.

У свим државама са демократским префиксом устав и закони гарантују права из области рада и запошљавања. Међутим, упркос томе, у пракси се спроводе драстична кршења ових права, која се огледају кроз: незаконите отказе и дискриминацију на радном месту, оспоравање права на штрајк, прогоне синдикалних активиста, незаконите приватизације, ниске и нередовне исплате зарада, тешке услове рада, непријатељске аквизиције и затварање предузећа како би се уништила конкуренција итд. Решење за поменуте ситуације може да буде у успостављању јединствених стандарда у области радног права под патронатом Међународне организације рада. Уколико би се утврдило да нека од компанија не поштује утврђени минимум права радника, морала би да буде санкционисана путем одговарајућих механизма на глобалном нивоу.

Концепт људске безбедности у центар универзалних права ставља егзистенцију достојну људског бића ослобођеног страха од оскудице, глади, болести, насиља, криминала итд. Саставни део таквог приступа статусу човека представља и образовање као важан предуслов за обезбеђење достојанственог живота. Постоји велики број истраживања којима је утвђена позитивна корелација између година школовања на једној страни и смањења сиромаштва, распрострањености ХИВ-а, нежељених трудноћа, побољшања исхране и низа других показатеља квалитета живота (Schulerl, Jackson, 2006). Свакако да не треба упасти у замку па образовање прогласити решењем за све друштвене проблеме. образовање може да утиче на економски раст и развој, односно да допринесе достизању идеала мира и социјалне правде само у комбинацији са осталим сегментима друштвено-политичког система. Без демократског политичког уређења и адекватног система његове заштите (борбе против криминала, судства и полиције), образовање остаје само неискоришћени потенцијал.

У нашој земљи, на пример, *Уставом Републике Србије* и релевантним законима загарантовано је право свих на образовање под једнаким условима. Основно образовање је обавезно и бесплатно, а средње образовање је бесплатно. Високошколско образовање је бесплатно за успешне и надарене ученике слабијег имовног стања, а сви грађани имају, под једнаким условима, приступ високошколском образовању. Припадници националних мањина имају право на образовање на свом језику у институцијама предшколског, основног и средњег васпитања и образовања. Право лица са хендикепом на образовање и васпитање које уважава њихове посебне образовне потребе такође је загарантовано законом (Дулић, 2007:141). Међутим, уколико декларативно право на образовање анализирамо у контексту реалног стања на терену, онда имамо значајан раскорак.

Право свих на образовање под једнаким условима доведено је у питање с обзиром на квалитет појединих школа и могућности родитеља да својој деци обезбеде додатну наставу. Немогућност плаћања приватних часова аутоматски хендикепира ученике приликом избора школа у вишим фазама образовања. Говорити о поменутом праву становницима планинских крајева где ученици пешаче километрима да би дошли до најближе школе такође је апсурдно. Описана ситуација доводи до низа проблема који површним аналитичарима (али и политичарима) нису ни у каквој вези. Непокривеност територије школама доводи до депопулације читавих региона, а на другој страни имамо превелику концентрацију становништва у неколико градских центара. Пренапрегнутост инфраструктурних капацитета доводи до низа безбедносних проблема у пренасељеним регионима, а опет, с друге стране, и простор без становништва такође носи одређене безбедносне ризике.

Сличних примера попут овога у вези са правом на образовање има још доста. Раскорак између прописаних права и могућности њихове реализације у пракси је често превелик.

Утицај транзиционих процеса на безбедност грађана

Крах комунизма и на њему заснованог социјалистичког економског модела отворио је простор некадашњег Источног блока за нови облик организације привреде заснован на идеологији тржишног фундаментализма. Постсовјетску епоху обележио је процес тзв. транзиције у чијој основи је приватизација као неизбежни услов било каквих промена. Временом се показало колико су била наивна очекивања да ће капиталистички привредни модел, ослоњен на приватну својину и конкуренцију, брзо и сам по себи довести до привредног развоја и вишег животног стандарда. Пракса је показала да озбиљнији привредни раст захтева испуњење још неких претпоставки.

Спрега локалних интересних група са иностраним факторима није дозволила корекцију системских недостатака и еволутивни прелазак на нове принципе пословања. Заступници идеје о неопходности рушења свега што подсећа на претходни систем имали су савезника у илузијама о брзом економском просперитету и благодетима холивудских маркетиншких опсенара. Испоставило се да је приватизација омогућила само малобројним тајкунима да добију део онога што је транснационални капитал добио уласком на нова тржишта.

Када говоримо о процесима транзиције, приватизације и економске либерализације са аспекта људске безбедности, илустративни су подаци које износи Цвјетићанин. Наиме, после прве декаде транзиције, свега 23,2% становништва земаља у транзицији доживело је да привреда у 2002. години оствари већи бруто домаћи производ од бруто дома-

ћег производа у 1989. Просечно трајање живота у транзиционим земљама повећано је само за 24,8% становништва. Индекс хуманог развоја – HDI погоршао се за 80,7% становништва обухваћеног транзиционим процесима (Цвјетићанин, 2004:96).

Подаци о опадању квалитета хуманог развоја и на тај начин нарушавању људске безбедности у земљама у којима су спроведене транзиција и приватизација указују на следећа погоршања:

- скраћивење очекиваног трајања живота;
- пораст и одржавање нивоа морталитета;
- пораст сиромаштва;
- пораст неједнакости у приходу;
- пораст неједнакости у богатству;
- пораст неједнакости међу половима;
- погоршање система образовања, и
- пораст незапослености (Цвјетићанин, 2004:97).

Ситуација на постсовјетском простору показује ефекте тзв. Вашингтонског консензуса у пракси.⁴ Уместо очекиваног бољитка, на простору некадашњег социјалистичког блока дошло је до стагнације. То доста говори и о моделу друштвено-економског система који се примењује на Западу. Актуелна економска криза и пад стандарда грађана у земљама развијеног Запада указује такође на неодрживост постојећег модела. Оно што се на први поглед чини само као ствар политике, у крајњем јесте и безбедносни феномен. Отпуштање радника, нестабилан курс валуте, растућа инфлација имају и те како негативан утицај на стање људске безбедности.

Претње безбедности људи на националном нивоу

Промене до којих је дошло у транзиционим земљама деведесетих година двадесетог века имале су утицаја на промену друштвеног амбијента. Наметнуте су квази елите чија се улога вреднује према подобности и послушности у односу на интересе крупног капитала. Зависност од неформалних профитно оријентисаних центара моћи доводи до опште корумпираности јавних сервиса. Институције и систем не само да нису довољна заштита од несавесних службеника и функционера, који су остали без моралног сидра у виду одговорности према заједници која их је изабрала, већ су под њиховом контролом. Проблем мита и коруптивног понашања постао је главно обележје транзиционих држава. У

⁴ Вашингтонски консензус представља симбол почетка примене у пракси неоконзервативног либералног модела уређења глобалне привреде на основу успостављене сагласности између међународних финансијских организација. Шире на адреси: <http://www.econ.ucdavis.edu/faculty/woo/Woo.Inadequacies%20of%20Washington%20Consensus.pdf>

новоуспостављеним демократским системима корупција је толико узела маха да се чак опструира и доношење закона који би ограничили простор за коруптивну праксу (Ђокић, 2007:283). Тамо где су закони усвојени, и поред њиховог очигледног кршења судство не реагује (Ђорђевић, 2007:55-64).

Корупција је у већини транзиционих и земаља у развоју нагризла основне темеље друштва и државе. Неспособне структуре на власти, увиђајући ефекте своје владавине, постају свесне непопуларности у бирачком телу и почињу са репресивним деловањем како би се одржали на својим позицијама. Пример државне репресије као претње по људску безбедност, налазимо, нажалост, и у прошлости наше земље. Примењена на политичке прилике код нас, репресија је годинама била присутна као облик владавине, али се највише испољавала кроз веома широко испољену неуставност, незакоње, неодговорност и медијско манипулисање грађанима. Властодршци су покушавали да симулирају правну државу и извесне парламентарне процедуре, док се у пракси деловало репресивно према свима који су имали другачије ставове.

Најчешћи облици примене репресије од стране властодржаца према грађанима су:

- доношење антиуставних и недемократских закона који су битни за карактер друштва;
- „производња“ унутрашњих непријатеља и издајника;
- ментална репресија над грађанима која се врши годинама ширећи свакодневно разне облике страха и несигурности, који су добра основа за недемократско одржавање на власти, и
- брутално гушење слободе штампе, што значи гушење слободе јавног изражавања мисли, поготово оне која је критика државних органа, функционера и њихове политике.

Описана ситуација са стањем система и степеном корупције директно се одражава на све области живота и рада људи. Најдрастичније последице лошег рада институција евидентне су у области екологије. Недостатак одговорности и система контроле службеника, односно функционера, погодан је амбијент за увоз прљавих технологија, емисију прекомерних доза отровних материја и осталих еколошки неприхватљивих активности. Угрожавање безбедности људи које долази као последица стања у животном окружењу резултат је:

- одсуства политике заштите животне средине и недостатка финансијских средстава за одржавање застареле индустрије, третмана отпадних вода и безбедног одлагања комуналног и опасног отпада;
- загађења површинских и подземних вода, њихове расположивости и дистрибуције због производње енергије, пољопривредне

производње и непрописног одлагања отпада, што заједно утиче на економски развој и јавно здравље;

- застареле индустријске технологије и мањак постројења за смањење загађења негативно утичу на здравље људи и регионалну стабилност прекограничним загађењем ваздуха и вода;
- деградације земљишта неправилним коришћењем ђубрива и пестицида, исушивањем, салинацијом и ерозијом од ветра, што често резултује миграцијом становништва;
- исцрпљивања природних ресурса, уништавања шума и ерозија земљишта;
- природних катастрофа (поплаве, клизишта и земљотреси) које постају разорније због непримерених активности људи у осетљивим подручјима (Дулић, 2007:128).

Људска безбедност и међународни процеси

У свеопштој повезаности људских активности и глобалних мрежа неопходно је сагледавање безбедности људи у ширем контексту. Националне границе су постале порозне за безбедносне ризике тако да квалитативна анализа треба да обухвати и процесе који су ширег обухвата од простора који контролишу националне институције. У том контексту треба сагледати међусобне односе регионализације и глобализације, али и улогу међународних организација у актуелним процесима.

Регионализација и глобализација

Глобализација као универзални феномен посебно је добила на интензитету распадом источног блока. Међутим, квалитативна анализа глобализације не може да се уради без узимања у обзир и регионализације. Наиме, регионализација чини саставни део глобализације, негде јој претходи а најчешће се паралелно одвија регионално повезивање и интеграција географски блиских земаља са ширим глобалним процесима. Иако многим то изгледа контрадикторно, регионализација уствари олакшава процес глобализације, уважавајући неке специфичности земаља које приступају међусобном регионалном повезивању и сарадњи.

Глобализација, као и регионализација су вишедимензионални процеси, они обухватају политичке, економске, културне, еколошке, социолошке и друге аспекте простора. Ова два процеса не могу да се реализују без усвајања заједничких садржалаца (интереса, потреба и могућности), подразумевају дефинисање великог броја стандарда у свим областима и њихову примену у пракси. Наравно, усвојене процедуре и стандарди најчешће више одражавају интересе великих и економски развијенијих земаља. У свим наднационалним процесима јављају се и

проблеми идентитета нација, држава и региона. Савремена глобализација и регионализација најчешће подразумевају економске аспекте, односно њихову профитну страну, а тек онда остале ефекте по грађане и животно окружење – другим речима, економска глобализација је на добром гласу (Маринковић, 2007:60). Под глобализацијом се најчешће подразумева повезивање националних привреда у светску привреду, висок степен либерализације међународних економских односа, постојање одређених економских стандарда (у привредном и правном систему), наглашен значај и улога међународних организација и институција за несметано функционисања новог концепта светске економије (Кековић, 2005:936). У расправама о глобализацији често се занемарују социолошки и еколошки аспекти.

Тежиште глобализације базирано је на принципима и правилима функционисања који се примењују у развијеном свету и који добијају карактер универзалности (Милашиновић, 2005:39). Због тога либерализација у светским размерама ставља у тежи положај оне коју су економски мање развијени јер нису оспособљени за економску утакмицу са онима који су економски развијенији и који имају изграђене тржишне институције и системе. Поставља се питање – где је место и какав однос малих и неразвијених земаља и региона у свету треба да буде у тој и таквој глобализацији? Одговор на то питање захтева много простора и времена, па и читаву студију. Оно што је неспорно то је да се мале и неразвијене земље не могу изоловати и оградити од глобалних процеса. Иако често глобална правила не иду у прилог неразвијеним регионима, једини начин да се дође до савремених технологија, оскудног капитала, тржишта и знања је улазак у глобалну арену. За узврат се плаћа цена: локално тржиште преузимају транснационалне компаније, локални развојни ресурси постају зависни од страних фактора, губи се и добар део економског суверенитета.

Економски неразвијене земље и региони морају имати активан однос према глобализацији. Тиме је могућ утицај на глобалне токове и евентално мењање правила како би се делимично заштитили интереси малих земаља. У супротном, глобална правила се намећу споља, као нешто што је објективна нужност, те тако интереси локалних заједница одлазе на маргину процеса у коме се примарно остварује интерес крупног капитала.

Регионализација као део процеса глобализације може да се посматра и као процес који доводи до обједињавања интереса групе земаља са истог географског простора како би остварили што бољу позицију у глобалним оквирима. Реч је о сарадњи у економској и другим сферама на одређеном географском простору. Облици те сарадње могу бити различити: почев од либерализације међусобних трговинских односа, развоја заједничке привредне инфраструктуре, индустријске коопера-

ције, заједничког наступа на трећем тржишту и др. Притом се њихови међусобни односи граде на истим принципима као и глобални процеси, једино уз веће уважавање интереса учесника. Регионалном интеграцијом и сарадњом олакшава се решавање економских проблема на одређеном простору и убрзава његов економски развој, а самим тим постиже и боља позиција у глобалним релацијама.

Међународне организације и њихов утицај на људску безбедност

У условима биполарности принципи на којима су почивали међународни односи базирани су на равнотежи снага главних међународних актера (Мијалковић, 2011:80). Систем је функционисао на бази компромиса чињених на штету мањих земаља. Најважније проблеме решавали су САД и СССР у директном контакту. ОУН и остале организације служиле су за амортизовање незадовољства осталих субјеката међународних односа, чиме су велике силе успевале да независне земље држе по страни од решавања најзначајнијих питања. Уколико би нека од сила проценила да су акције ОУН уперене против њених интереса, она би активирала право вета.

Уколико занемаримо спољне манифестације и сагледамо суштину стања у међународним односима на почетку XXI века, тешко можемо да се отлемо утиску да се историја понавља по ко зна који пут. Актуелне организације које се користе за уређење међународне сцене су, углавном, инструментализоване од стране САД и служе за остваривање њихових геостратешких интереса.⁵ Логично је било да НАТО постане војна компонента реформисане ОУН, а Међународни монетарни фонд, Светска банка и Светска трговинска организација да коначно почну да функционишу у складу са прокламованим циљевима. Нажалост, набројане организације наступају са идеолошких позиција и још више продубљују актуелне светске проблеме.

На декларативном нивоу међународне организације од којих зависе глобални процеси и ситуација у свету имају изузетне препоруке. Тако ОУН има прокламоване циљеве за одржавање светског мира, развијање пријатељских односа међу народима, помоћ државама за смањење сиромаштва. Такође, борба против глади, болести, неписмености и уважавање међусобних права и слобода су саставни део декларације ОУН. Ова организација би требало да буде координациони центар за предузимање акција како би се реализовали постављени циљеви.⁶

⁵ Спољна политика САД све мање заслужује префикс државне, јер су потези америчке администрације под утицајем доминантних интереса крупног капитала.

⁶ <http://www.un.org/en/aboutun/index.shtml>

Актуелна ситуација у свету показује да ниједан од прокламованих циљева није реализован у потпуности. Чак можемо да тврдимо како смо сада даље од постављених циљева ОУН него пре 20 година.

Један од разлога зашто су данас отежане акције ОУН су и ефекти рада Међународног монетарног фонда (ММФ)⁷. ММФ је организација која окупља 187 земаља са циљем подстицања глобалне монетарне сарадње, обезбеђења финансијске стабилности и олакшања међународне трговине. Промоција високе запослености, одрживог економског раста и смањење сиромаштва широм света из данашње перспективе делује доста цинично. Једино у чему је ММФ успео то је успостављање глобалног финансијског тржишта и монетаризација економских токова. Све декларације о побољшању положаја грађана могле су да се прикажују у другачијем светлу док није наступила најновија светска финансијска криза. Наиме, цену неуспелог модела глобалне привреде плаћају радници, док су банкарни као најодговорнији добили програме за спасавање система.

Светска банка (СБ)⁸, као важан извор финансијске и техничке помоћи земљама у развоју широм света, има свој допринос актуелној ситуацији. Њена мисија борбе против сиромаштва дала је катастрофалне резултате у пракси. Највећи број држава које су се доследно придржавале аранжмана склопљених са ММФ-ом и Светском банком су у горој позицији од оне пре склапања аранжмана. Идеја о помоћи сиромашнима кроз повољне финансијске аранжмане, размену знања, изградњу капацитета и партнерство у јавном и приватном сектору није добила верификацију у пракси. Највећи део средстава намењених развојним програмима завршио је у цеповима корумпираних локалних структура. Државама су остали дугови од преузетих обавеза као гаранта за подигнуте кредите и експлозивна ситуација због социјалних напетости.

Идеолошки фундаментализам (инсистирање на неолибералном концепту уређења друштвено-економских односа) највећа је препрека за спровођење декларација ОУН, ММФ и СБ. Следећи ниво проблема су бирократизоване структуре које нису у стању да сагледају специфичности локалних прилика, већ се некритички придржавају прописаних модела. Критике на рачун поменутих организација дало је пуно експерата који су схватили да наставак исте логике води у још већи проблем уместо да решава почетне ситуације (Stiglic, 1998; Reinert, 2006).

Поменутих трима главним организацијама које чине светски систем треба додати и Светску трговинску организацију (СТО) чији је примар-

---

⁷ <http://www.imf.org/external/about.htm>

⁸ <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTABOUTUS/0,,pagePK:50004410~piPK:36602~theSitePK:29708,00.html>

ни циљ отворена трговина за добробит свих⁹. У најкраћем можемо да кажемо како је ипак добробит једних у трговини примарнија у односу на друге. Испоставило се да су неразвијене земље под разним притисцима и уценама морале да прихвате услове који баш и нису у складу са њиховим најбољим интересима. Резултат неједнаког третмана интереса је чињеница да се далеко боље третирају високотехнолошки производи у односу на природно богатство којим располажу неразвијени. Резултат рада СТО су још неповољнији односи размене за производе из неразвијених земаља у односу на високотехнолошку робу из развијених земаља. Проблем односа размене долази, добрим делом, и као последица неадекватног третмана еколошких трошкова у процесу производње. Однос према природним богатствима је крајње ирационалан и њихове цене су имале дугорочан тренд пада, што је довело до додатног осиромашења земаља у развоју (Oxfam, 2002).

Ове набројане и остале актуелне непоменуте међународне организације, очигледно је, нису дорасле изазовима савременог света, али оне могу да послуже као добар основ за реформу и успостављање нових светских институција. Међутим, функционисање новог светског система подразумева да се и апсолутна моћ САД стави под контролу међународно признатог ауторитета. НАТО је у делу своје историје одиграо значајну улогу и спречио глобалну доминацију Варшавског пакта. Међутим, данас је и сам НАТО постао светски хегемон, као експозитивна интереса САД. НАТО као организација са садашњим концептом не може да игра позитивну улогу у сфери глобалне, а самим тим и људске безбедности. Његова алтернатива су оружане снаге ОУН, односно оружане снаге под контролом међународне заједнице.

Декларацијама које долазе из НАТО (мир и безбедност је њихова мисија)¹⁰ не може се ништа замерити. Борба за евроатлантски мир и стабилност, борба против етничких конфликта, отклањање економских проблема, спречавање колапса политичких система и контрола трговине оружјем су циљеви иза којих ће стати сваки хуманиста. Међутим, интервенције против СРЈ, Ирака и Либије нису баш спојиве са наведеним хуманистичким циљевима.

Када говоримо о Европској унији, битно је нагласити да ЕУ може да буде модел за изналажење одговарајуће замене класичној држави. Она указује на могућност постојања вишеслојне лојалности, идентитета и власти који су реалност савременог света. Европски континент би могао до постане модел уређења савременог светског система. Можда и захваљујући својој историји, пуној међусобних ратова и сукоба, ЕУ је до сада имала рационалнији поглед на многе светске проблеме. Чиње-

⁹ http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/wto_dg_stat_e.htm

¹⁰ http://www.nato.int/cps/en/SID-ED83C24B-E7C9BF80/natolive/what_is_nato.htm

ница је да се под притиском јачег савезника позиција ЕУ мења на глобалном плану. Земље ЕУ дозволиле су да буду увучене у оружане акције НАТО и поред великог отпора својих грађана. Можда објашњење треба тражити у доминацији САД логике и кадрова у НАТО структурама. Вишедеценијска улога САД као заштитника прекоокеанских савезника, која је стечена захваљујући високотехнолошком ратном потенцијалу, довела је до нездраве симбиозе и асиметричног партнерства. И поред уоченог тренда, ЕУ и даље у својој одбрамбеној стратегији више даје шансу миру него оружаном интервенцији. ЕУ покушава да изгради своје капацитете у сфери безбедности како би се ослободила зависности од јачег партнера. У том контексту треба поменути усвајање документа под називом *Доктрина људске безбедности за Европу*, који је представљен 15. септембра 2004. године, у Барселони (*A Human Security Doctrine for Europe, The Barcelona Report of the Study Group on Europe's Security Capabilities*)¹¹.

У овом извештају говори се о сету принципа на којима би требало да се гради безбедносна политика Европе, као и о могућностима да се допринесе глобалној безбедности од које зависи безбедност и саме ЕУ. Предложена је нова доктрина за имплементацију *Европске безбедносне стратегије (European Security Strategy – ESS)*. Извештај говори и о томе да у данашњем свету постоји јаз између тренутних безбедносних капацитета, који се у највећој мери односе на војне снаге, и безбедносних потреба. ESS наводи пет кључних претњи за безбедност Европе: тероризам, пролиферација оружја за масовно уништење, регионалне конфликте, распад држава и организовани криминал. Како је наведено у *Европској безбедносној стратегији*, ниједна од ових претњи није чисто војна, тако да се ниједној од њих не може супротстављати чисто војним средствима.

Квалитет више *Доктрине људске безбедности за Европу* је чињеница да се у њој глобална ситуација рационално сагледава и увиђа како безбедносна политика ЕУ треба да буде заснована на принципима концепта људске безбедности. На основу извештаја може да се закључи како је у ЕУ сазрела свест да класични механизми и логика државне безбедности засновани на војној сили нису у стању да изађу на крај са изазовима савременог света. Полазећи од човека као врхунске вредности и објекта заштите, дошло се до сазнаја да једино концепт људске безбедности може грађанима да пружи адекватан степен сигурности у свакодневном животу.

Принципи на којима је базирана „*Доктрина људске безбедности за Европу*“ су:

- принцип првенства људских права;

---

¹¹ <http://www2.lse.ac.uk/globalGovernance/publications/reports/barcelonaReport.pdf>

- принцип јасног политичког ауторитета;
- принцип мултилатерализма;
- принцип приступа „одоздо на горе“;
- принцип регионалног фокуса;
- принцип коришћења правних инструмената, и
- принцип примерене употребе силе¹²

У оквиру доктрине предложено је стварање Снага људске безбедности за одговор (Human Security Response Force), састављених од војне и цивилне компоненте како би се избегла замка примене војне логике без обзира на последице по грађане.

Глобалне претње људској безбедности

Глобализација људских активности са собом носи и претње по безбедност људи које не зависе од националних граница, односно налазе се ван домашаја државних институција. Безбедност људи у савременом свету угрожена је мноштвом претњи, а за потребе овога рада издвојићемо оне претње које су идентификоване у *Извештају о светском развоју за 2011.годину*. Аутори поменутог извештаја уочавају нове трендове у претњама по безбедност људи, тврдећи да опасности којима смо изложени данас тешко могу да се укалупе у теоријске моделе XX века. Наиме, највећи део данашњих безбедносних проблема корене вуче из степена привредног развоја на неком простору и демократичности институција. Јачање легитимности институција и државне управе доприноси сигурности грађана, а законитост и реализација права на рад од пресудног су значаја за прекид циклуса насиља (WB, 2011:2).

Имајући у виду ефекте опадања националне моћи, односно немогућност институција да у пуном капацитету обављају своју улогу, логично је да расте насиље разних облика. Транснационализација привредних активности оставља државне институције без финансијских прихода, а то даље води слабљењу кадровске структуре, али и недостатку техничких средстава неопходних за обављање њихових функција. Државе покушавају да недостатак средстава надокнаде повећањем пореза којима оптерећују домаће становништво, уз благонаклоност према интересима крупног капитала (Ђорђевић, 2011:338). Читава ситуација делује доста стресно по становништво које, фрустрирано немогућношћу да нешто промени, постаје насилно према окружењу.

Из Табеле 1 види се које стресне ситуације могу да доведу до повећања насиља и сукоба међу људима. Највећи број стресних ситуација којима су људи изложени долази као последица примене неолибералне (конзервативне) парадигме у организацији друштвено-економских

¹² <http://www2.lse.ac.uk/globalGovernance/publications/reports/barcelonaReport.pdf>

активности. Измештањем центара моћи ван дохвата грађана ови остају на милост и немилост локалним извршиоцима великих пројеката. Најчешће је реч о транснационалним неформалним центрима моћи који се руководе својим профитним интересима и према њима обликују свет. При реализацији пројеката великих глобалних мрежа не постоји осећај за проблеме локалног становништва.

Табела 1 – Извори стреса

Врста стреса	Унутрашњи извори	Спољашњи извори
Безбедност	Насиље и трауме из прошлости	Спољна агресија и окупација Спољна подршка домаћим побуњеницима Прекогранично преливање сукоба Транснационални тероризам Интернационалне криминалне мреже
Економија	Низак ниво прихода, ниски опортунитетни трошкови побуна Незапосленост младих Доступност природних ресурса Ниво корупције Убрзана урбанизација	Ценовни шокови, односно раст цена Климатске промене
Људска права	Етничка, верска или регионална конкуренција Реална или само перцепирана дискриминација Кршење људских права	Перцепција глобалних неједнакости и неправде у третману религијских и етничких група

Извор: World development report 2011: *Conflict, Security, and Development*, The World Bank, Washington. p. 74.

Врло често се не узимају у обзир локалне специфичности и негативне последице по окружење. Демократске институције бивају инструментализоване под притиском недостајућих финансија, грађани бивају препуштени сами себи и постају плен десничарских и екстремистичких организација.

Резултати истраживања о корелацији између високог стреса коме су изложени грађани и слабих институција показују да грађани као узрок насиља и конфликта на првом месту препознају сиромаштво и слабо образовање, а затим неправду, неједнакост и корупцију (WB, 2011:9). Извештај о светском развоју је један од првих званичних докумената који, додуше индиректно, признаје социо-економски амбијент као један од фактора нестабилности и насиља. Академска заједница већ доста дуго аргументовано доказује да у основи насиља стоје услови живота и уређеност система. Од признавања ове чињенице до предузимања адекватних мера није дуг пут. Уосталом, лакше је интервенисати на извору проблема него касније лечити последице.

Разумевању проблема безбедности у савременом свету могу да допринесу и подаци из Табеле 2. Из табеле видимо које су разлоге препознали учесници истраживања као мотив за приступање побуњеничким покретима, односно бандама. Незапосленост и са њом повезана несигурност могу да објасне највећи број савремених безбедносних проблема. Наравно, за једну дубљу анализу неопходно је применити далеко софистицираније инструменте, али често истраживачи од шуме нису у стању да виде дрво. У истраживања се улази са разним идеолошким предубеђењима, односно истраживач понекад и несвесно жели да резултати буду у складу са етаблираним моделима. Замислимо хипотетички ситуацију: резултати истраживања узрока тероризма, спроведеног од стране америчке институције, указује на значајан утицај односа америчких компанија према локалном становништву. Да ли је ово у пракси могуће? Одговор на питање уствари објашњава зашто савремена цивилизација постаје све мање одржива.

Табела 2 – Разлози за приступање побуњеничким покретима и бандама у %

Разлози	Побуњенички покрети	Банде
Незапосленост/лењост	39.5	46
Осећај веће сигурности/Осећај моћи	15	13
Вера у идеју/освета/неправда	13	8

Извор: World development report 2011: *Conflict, Security, and Development*, The World Bank, Washington. pg. 9.

Нефункционалност националних институција и њихова неспособност да се изборе са негативним аспектима глобализације, као и непостојање одговарајућих глобалних механизма који би покрили нову праксу, објашњава стопу криминала у савременом свету. Порозност националних граница отворила је пут за бујање транснационалног кримина-

ла разних облика. Ефекти неолибералних реформи створили су погодну средину за регрутовање нових чланова криминалних организација. Многе криминалне активности су добиле префикс међународног, односно транснационалног криминала (Маринковић, 2004:197). Најпознатије криминалне организације које делују на транснационалном нивоу су: Cosa Nostra, јапанске Јакузе, кинеске Тријаде, колумбијски наркокартели... Појављују се и нови играчи на светској позорници криминала, руски и албански мафијаши, познати по суровости, преузимају добар део светског „црног“ бизниса. Основне активности транснационалних криминалних организација су:

- кријумчарење дрога;
- кријумчарење оружја и муниције;
- трговина људима;
- проституција;
- кријумчарење и илегална трговина културним добрима;
- фалсификовање новца итд. (Игњатовић, 2005).

Услови у којима људи живе чине их подложнијим регрутовању за потребе транснационалних криминалних мрежа. Сваке године милиони мушкараца, жена и деце широм света буду продани и држани у условима једнаким ропству. Међу њима је велики број жена и девојчица које су преваром или силом одведене и продане да раде у присилној проституцији, и мушкараца који раде на пољима, у фабрикама, на грађевинама.

Трговина људима на транснационалном нивоу подразумева кретање, односно транспортовање жртава ван подручја земље из које потичу (ван земље порекла). Трговина људима, као облик транснационалног криминала, често се меша са кријумчарењем људи (Крунић, 2005:264). Док кријумчарење подразумева превођење људи преко границе за новац, трговина људима увек подразумева и жељу да се други експлоатише, односно држи у ропском односу. Могло би се рећи да жртва кријумчарења жели да буде прокријумчарена, док жртва трговине људима нема избор јер је преварена и приморана на економску зависност. Ове претње директно угрожавају основне компоненте људске безбедности, пре свега људска права и економску сигурност појединца.

Ништа мање опасне, са становишта људске безбедности, су и остале претње на транснационалном нивоу. Годинама уназад можда најактуелнија претња је трговина дрогом чији су ефекти, нажалост, велики и поражавајући. Ако погледамо „пут дроге“, од узгајања или прављења, преко дистрибуције и кријумчарења, све до финалног одредишта, можемо закључити да у свакој од наведених фаза ово зло узима свој данак. Наиме, људска безбедност се угрожава и људска права се крше тако што криминалне организације присиљавају људе да раде на пољима и плантажама на којима се узгајају опијати. Затим, транснационалне

криминалне организације имају читаве мреже дистрибуције наркотика, где се као пиони употребљавају (или боље речено злоупотребљавају) не само одрасле жене и мушкарци, већ врло често и деца. И на крају, али не и најмање битно: дрога стиже до крајњих конзумента, и ту је вероватно најочигледнији негативан утицај ове транснационалне претње. Финансијска моћ је димензија нарко бизниса која се често губи из вида (Мијалковић, 2009:128). Захваљујући финансијској моћи нарко-картела они су у прилици да корумпирају државне службенике, па и читаве институције, што у крајњем представља безбедносни проблем највишег стратешког нивоа.

Угрожавање животне средине одавно није проблем појединачних држава. Загађена биосфера већ дуго има димензију глобалне појаве. Развијени западни свет привидно је решавао проблем загађења животне средине извозећи прљаве технологије у иностранство. Људски потенцијали деструктивности давно су достигли критичне границе. Насиље над природом већ доста дуго измиче постојећим социјалним регулаторним механизмима. Ако се не ставе под контролу процеси који су мотивисани искључиво профитом, извесна је деградација биосфере и самоликвидација хомо сапиенса.

Уместо закључка: могућност примене концепта људске безбедности

Приметна је тенденција да се у савременом неолибералном уређењу света потенцирају само фактори угрожавања безбедности који долазе споља. Нерадо се говори о унутрашњим факторима угрожавања безбедности јер то указује на несавршеност система. Теме попут економских разлика, неравноправности, корупције, система здравственог и социјалног збрињавања, организованог криминала нису пожељне у развијеним демократијама. Лакше је говорити о опасности од тероризма него о његовим правим узроцима. Затварање очију пред проблемима већ дуги низ година доводи до тога да су многи негативни аспекти глобализације превазишли ефекте њених позитивних страна.

Чињеница је да су људске активности давно превазишле националне оквири. Напредак науке и технологије омогућио је брзо и ефикасно прелажење великих даљина, пренос података и ефикасна комуникација допринели су стварању глобалних пословних мрежа. Међутим, количина средстава уложених у технолошки развој далеко је премашила инвестиције у друштвене науке, технологија није добила своју филозофско-социолошку надоградњу. Модели друштвене организације нису адекватни потребама савремене цивилизације. Држава више није у стању да контролише и управља процесима у складу са интересима њених грађана. Глобалне институције још увек нису конституисане, а постојеће

међународне организације нису у стању да се изборе са актуелним проблемима.

Концепт људске безбедности је можда добар почетак у креирању филозофије глобалног друштва и глобалне заједнице. Човек остаје без заштите своје државе и њених институција зато што су оне инструментализоване од стране транснационалног капитала. Под формом рационализације укинута су многе тековине државе благостања, док су на другој страни дате одрешене руке крупном капиталу. Квалитет концепта људске безбедности је у томе што указује на једнообразност проблема свих људи на планети без обзира на њихову националну, верску или државну припадност. Заштита од глобалних облика угрожавања условљена је достизањем интелектуалног нивоа, стварањем свести о неопходним друштвеним вредностима пре свега код друштвених елита, али и целе популације.

Опште стање безбедности директно зависи од механизма за изградњу и заштиту система вредности, што подразумева политички и социјални консензус како на националном, тако и на глобалном нивоу. Решење за отклањање негативних аспеката глобализације је у утврђивању јединствених стандарда на глобалном нивоу. Треба обезбедити сагласност око тога да радници, ма где год се налазили, имају приходе који могу да обезбеде пристојне услове живота. Утврдити одговарајући систем контроле и санкционисања кршења утврђених стандарда за услове рада. Такође треба инсистирати на примени еколошких стандарда у процесу производње. Једино решење за превазилажење актуелног стања је да се глобални центри моћи под притиском грађана и уз помоћ академске заједнице убеди да је време старе логике и конзервативног присуца друштвено-економским проблемима давно прошло.

Проблем организованог криминала, тероризма, еколошке последице актуелног економског модела долазе као последица експлоатације разлика у појединим регионима света, чиме се деградирају и простори развијених земаља. Тиме што је прљави технологија пребачена са простора ЕУ (или САД, свеједно) у Југоисточну Азију не значи да је проблем решен. Ефекти глобалног отопљавања, врло вероватно, погодиће и еколошки очишћен простор. Због тога треба посматрати планету Земљу као јединствен еко систем, а људе који живе на њој као грађане света који имају иста права без обзира на место њиховог живљења. Људска безбедност је управо тај оквир који помаже сагледавању глобалне реалности без обзира на националну, верску или неку другу разлику.

Реализација концепта људске безбедности у пракси је, по свој прилици, далека будућност, међутим треба радити на његовој промоцији увек имајући у виду чињеницу да је она неопходна и ван академских кругова како би концепт људске безбедности био разумљивији и доступнији обичном човеку.

До сада су на промоцији идеје људске безбедности највише урадили Јапан, Канада, Норвешка и у новије време ЕУ. У свету постоји више организација које се баве промоцијом концепта. Поменућемо најбитније од њих:

Комисија за људску безбедност, која је основана на иницијативу Јапана, јануара 2001. године. У саставу Комисије при оснивању били су међународно афирмисани интелектуалци, дипломате и академици, који су својим угледом допринели промоцији концепта људске безбедности као оквиру за конкретне акције међународне заједнице. Комисија је као тело независно од структуре ОУН радила, пре свега, на промоцији концепта људске безбедности ОУН и помагала у реализацији активности ОУН на том пољу. У циљу јавне промоције и разумевања неопходности реализације концепта одржан је низ међународних скупова у организацији и под покровитељством Комисије.¹³

Мрежа људске безбедности је основана на међународном нивоу као облик обједињавања активности влада и академских истраживачких институција. Основана је маја 1998. године на иницијативу Канаде и Норвешке. Оснивачи мреже су: Аустрија, Канада, Чиле, Грчка, Ирска, Јордан, Мали, Холандија, Норвешка, Швајцарска, Словенија, Тајланд и Јужна Африка као посматрач. Основна идеја је да се кроз изучавање досадашњег искуства у раду ОУН, где су при доношењу кључних одлука мање заступљене земље из непосредног окружења кризног региона, отклоне уочени недостаци. Мрежа је имала улогу „think-tank“-а у коме се води расправа између заинтересованих држава, разних научних института и НВО. Мрежа је замишљена као мост за проналажење задовољавајућег решења за све заинтересоване стране.¹⁴

Са простора Европске уније треба поменути *Центар за мир и људску безбедност* (Center for Peace and Human Security) који издаје часопис „Људска безбедност“ (*Human security journal*).¹⁵ Можемо рећи да се ефекти рада европског *Центра за мир и људску безбедност* најбоље потврђују кроз усвајање поменуте *Доктрине о људској безбедности* (*A Human Security Doctrine for Europe*).

Када се говори о могућностима за реализацију концепта људске безбедности, онда треба имати у виду да се без реформе постојећих институција не може урадити ништа. Невладине организације могу само да анимирају јавност и припреме амбијент у коме ће политичари лакше да примене идеје. Притисак демократске јавности је једино што гарантује трансформацију постојећег система у складу са потребама савремених

¹³ Званични сајт Комисије за људску безбедност није активан, али информације о њеном раду су доступне на: http://www.mofa.go.jp/policy/human_secu/commission/index.html

¹⁴ Званични сајт Мреже људске безбедности <http://www.humansecuritynetwork.org> је неактиван.

¹⁵ www.peacecenter.sciences-po.fr

људи. Обесхрабрује чињеница да су организације које су биле најагилније по питању промоције концепта људске безбедности нестале са глобалне електронске мреже. Остаје нада да ће систем Уједињених нација наставити са промоцијом концепта људске безбедности, с обзиром на чињеницу да сада има више потребе за њим него 1994. године када је настао. Без обзира на немогућност практичног деловања, добро је да постоје организације које указују на могуће алтернативе постојећем стању. Стиче се утисак да је реализација идеје о алтернативном концепту безбедности препуштена бирократизованим структурама ОУН које објективно нису томе дорасле. Актуелни генерални секретар ОУН, за разлику од својих претходника, очигледно не препознаје вредност концепта.

Литература:

1. Бајагић, М., (2006). *Појединачна и социјетална безбедност*, Безбедност, год. 48, бр. 2, Београд, стр. 221-236.
2. Цвјетићанин, Д., (2004). *Утицај модела приватизације на друштво у транзицији*, Социолошки преглед, Вол. XXXV, по. 1-2, Београд.
3. Дулић, Д. и др. (2007). *Стање људске безбедности у Србији: извештај за 2005-2006. годину*, Фонд за отворено друштво, Београд.
4. EBRD, (1998). *Transition report 1998, Financial sector in transition*, European Bank for Reconstruction and Development, London.
5. Ђокић, З., (2007). *Актуелно стање корупције у Републици Србији са посебним освртом на корупцију у привреди*, Безбедност, год. 49, бр. 2, Београд, стр. 281-306.
6. Ђорђевић, Љ. И., (2007). *Безбедносна архитектура у условима глобализације*, Факултет безбедности, Београд.
7. Ђорђевић, Љ. И., Мијалковски, М., (2011). *Национална моћ у условима глобализације, Национални интерес 1/2011*, Институт за политичке студије, Београд.
8. Hampson, F. O., (2006). *Višeznačnost pojma ljudska bezbednost*, Ljudska bezbednost, Zbornik tekstova 1, Fond za otvoreno društvo, Beograd.
9. Игњатовић, Ђ., (2005). *Криминологија*, Службени гласник, Београд.
10. Кековић, З., (2005). *Безбедност у новом корпоративном окружењу*, Безбедност, год. 47, бр. 6, Београд, стр. 923-937.
11. Крунић, Р., (2005). *Илегалне миграције (кријумчарење људи и трговина људима)*, Безбедност, год. 47, бр. 2, Београд, стр. 351-265.

12. Маринковић, Д., (2004). *Организовани криминалитет као изазов кривичном законодавству*, Безбедност, год. 46, бр. 2, Београд, стр. 191-209.
13. Маринковић, Н., (2007). *Замисао глобалне безбедности – са или без националне*, Безбедност, год. 49, бр. 4, Београд, стр. 58-70.
14. Мијалковић, С., (2011). *Обавештајно-безбедносне службе и национална безбедност*, Безбедност, год. 53, бр. 1, Београд, стр. 74-93.
15. Мијалковић, С., (2009). *Организовани криминал као претња националној безбедности*, Безбедност, год. 51, бр. 1-2, Београд, 119-133.
16. Милашиновић, С., (2005). *Глобализација – могућност избора*, Безбедност, год. 47, бр. 2, Београд, стр. 35-50.
17. *Oxfam*, (2002). *Rigged Rules and Double Standards: trade, globalisation, and the fight against poverty*, OXFAM, London.
18. *Ljudska bezbednost/Human security*, (2004), часопис бр. II/1, Факултет цивилне одбране, Београд.
19. Reinert, S. E., (2006). *Globalna ekonomija, kako su bogati postali bogati i zašto siromašni postaju siromašniji*, Čigoja štampa, Beograd.
20. Schuler, R. S., Jackson, S. E., (2006). *Strategic Human Resource Management*, Wiley, John & Sons, Incorporated, Hoboken, Nj/Oxford, England.
21. Study Group on Europe's Security Capabilities, (2004). *A Human Security Doctrine for Europe*, LSE, London.
22. Stiglitz, J. E., (1998). *Beyond the Washington Consensus*, Transition, Vol. 9, No 3, June.
23. UNDP, (1994). *Human Development Report*. New York – Oxford: Oxford University Press.
24. WB, (2011). *World development report 2011: Conflict, Security, and Development*, The World Bank, Washington.

Интернет извори

25. Међународни монетарни фонд:	http://www.imf.org
26. НАТО пакт:	http://www.nato.int
27. Организација уједињених нација:	http://www.un.org
28. Светска банка:	http://web.worldbank.org
29. Светска трговинска организација:	http://www.wto.org
30. The London School of Economics and Political Science:	http://www2.lse.ac.uk
31. University of California, Davis:	http://www.ucdavis.edu

Concept of Human Security – Alternatives or the Necessity

Summary: *The concept of human security provides new content of security. By introducing a range of natural and social phenomena in the sphere of security concept leads to a more objective attitude towards this phenomenon. By shifting the focus from state security to the people, the concept does not negate the need for traditional security mechanisms, but notes that no state, and therefore no society can be safe if there are insecure individuals who live in them. The complexity of the term derives from the fact that the realization of the concept of human security depends on the process at all levels of social organization: from national, through international, transnational to global. Solving the problems of the modern man no longer depends only on local state institutions. It is necessary to establish a global system that would treat all people as equal citizens of the world. We are far away from complete acceptance of the concept of human security, but its promotion at the global level has already been a great success. Getting all social structures acquainted with the concept can contribute to creating an environment in which the political elite would some day start to work on its implementation in global terms.*

Key words: *security, human security, human rights, globalization, institutions*